



Народна банка Србије

Сектор за платни систем

**АНАЛИЗА ОДГОВОРА НА ДОСТАВЉЕНЕ УПИТНИКЕ О
АКТИВНОСТИМА ПЛАТНИХ ИНСТИТУЦИЈА,
ИНСТИТУЦИЈА ЕЛЕКТРОНСКОГ НОВЦА И ЈП „ПОШТА
СРБИЈЕ” ИЗ ОБЛАСТИ УПРАВЉАЊА РИЗИКОМ ОД
ПРАЊА НОВЦА И ФИНАСИРАЊА ТЕРОРИЗМА И НА
УПИТНИКЕ О АКТИВНОСТИМА У ВЕЗИ СА
ОГРАНИЧАВАЊЕМ РАСПОЛАГАЊА ИМОВИНОМ У
ЦИЉУ СПРЕЧАВАЊА ТЕРОРИЗМА И ШИРЕЊА ОРУЖЈА
ЗА МАСОВНО УНИШТЕЊЕ ЗА 2024. ГОДИНУ**

АНАЛИЗА ОДГОВОРА НА ДОСТАВЉЕНЕ УПИТНИКЕ О АКТИВНОСТИМА ПЛАТНИХ ИНСТИТУЦИЈА, ИНСТИТУЦИЈА ЕЛЕКТРОНСКОГ НОВЦА И ЈП „ПОШТА СРБИЈЕ” ИЗ ОБЛАСТИ УПРАВЉАЊА РИЗИКОМ ОД ПРАЊА НОВЦА И ФИНАСИРАЊА ТЕРОРИЗМА

Уводне напомене

Народна банка Србије у оквиру надзора над пословањем платних институција, институција електронског новца и ЈП „Пошта Србије” (у даљем тексту: институције) прати и анализира активности институција у области управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма (у даљем тексту: ПН/ФТ) и објављује анализу података/одговора из Упитника о активностима институција у области управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма (у даљем тексту: Упитник).

Анализа Упитника сачињава се како би се сагледала улога и значај институција у целокупном систему спречавања ПН/ФТ. Ова анализа свакако утиче и на даље унапређење приступа заснованог на процени ризика у надзору над пословањем институција у области управљања ризиком од ПН/ФТ.

Питања у Упитнику груписана су у неколико целина:

1. Општи подаци о институцији
2. Систем управљања и унутрашњих контрола
3. Активности које одражавају свест обвезника о ризику од прања новца и финансирања тероризма
4. Унутрашња контрола и интерна ревизија
5. Достављање интерних извештаја овлашћеном лицу и достављања података Управи за спречавање прања новца (у даљем тексту: Управа)
6. Поступак видео-идентификације и квалификовани електронски сертификат
7. Подаци о стварним власницима
8. Изложеност пословања институције сектору дигиталне имовине
9. Изложеност пословања институције нефинансијском сектору
10. Обука и интегритет запослених
11. Прилог 1, који се односи на мрежу заступника и структуру странака – корисника платних услуга
12. Прилог 2, који се односи податке о трансакцијама
13. Прилог 3, који се односи на издавање и прихватање електронског новца
14. Прилог 4, који се односи на структуру странака – ималаца, прихватилаца и дистрибутера електронског новца

Основни циљеви анализе достављених одговора су:

- сагледавање тренутног стања у процесу преузимања, мерења и управљања ризиком од ПН/ФТ у пословима којима се баве институције ради правовременог препознавања области које могу указати на повећање изложености ризику од ПН/ФТ;

- посредно праћење ефикасности и адекватности успостављеног система управљања ризиком од ПН/ФТ и идентификовање могућих недостатака у оквиру система управљања ризиком;
- идентификовање могућих недостатака и благовремено указивање на потенцијалну изложеност ризику од ПН/ФТ.

Ова анализа је урађена на основу података за период јануар–децембар 2024. године које су институције доставиле Народној банци Србије.

1. Основна запажања

Народна банка Србије у оквиру надзора над пословањем платних институција, институција електронског новца и ЈП „Пошта Србије” посредно прати и анализира и активности у области управљања ризиком од ПН/ФТ и најмање једном годишње анализира податке/одговоре из Упитника о активностима институција у области управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма.

Институције се, између осталог, међусобно разликују по врсти платних услуга које пружају, корисницима којима се те услуге пружају (неке од њих пружају платне услуге само физичким лицима, неке само правним лицима и предузетницима, а неке свим поменутих категоријама корисника). У највећој мери институције извршавају готовинске једнократне платне трансакције физичким лицима (нпр. плаћање месечних рачуна, новчане дознаке и сл.). Поједине институције пружају платне услуге и преко заступника. Заступник институције је правно лице или предузетник који на основу писменог овлашћења, а након доношења решења о упису у регистар заступника који води Народна банка Србије пружа једну или више платних услуга. Институција која пружа платне услуге преко заступника одговара за законито пословање тих заступника у вези с пружањем платних услуга, имајући у виду да заступници наступају према корисницима у име и за рачун институције. Институције обезбеђују обуке у вези са спречавањем ПН/ФТ за запослене код нових заступника пре отпочињања пружања платних услуга, а потом се обуке организују и најмање једном годишње (семинари, презентације, предавања итд.).

Према достављеним подацима, у 2024. години извршено је 4,8 милиона безготовинских и 118,8 милиона готовинских трансакција. У односу на 2023. годину извршено је 243% више безготовинских трансакција и 3,5% више готовинских трансакција.

Запажања до којих се дошло анализом података и информација у вези с мерама које су институције предузеле ради адекватног управљања и контроле ризика од ПН/ФТ у посматраном периоду указују на то да се наведеним ризиком адекватно управља. Приликом процене управљања и контроле ризиком од ПН/ФТ у обзир су узети следећи показатељи:

- Институције посвећује дужну пажњу обуци запослених – и својих запослених, и запослених код заступника, у оквиру којих се запослени упознају с последицама непримењивања закона и процедура којима је регулисано спречавање ПН/ФТ;
- Институције примењују листе индикатора за препознавање сумњивих трансакција у вези с ПН/ФТ објављене на сајту Управе, као и листе означених лица донете од стране Савета безбедности Уједињених нација и других међународних организација у којима је Република Србија члан;
- Институције су се изјасниле да имају организациону јединицу (или овлашћено лице и заменика овлашћеног лица) која се бави спровођењем Закона о спречавању прања новца и финансирања;
- Структура странака по примењеним радњама и мерама познавања и праћења странке (поједностављене, опште и појачане) у складу је са структуром странака по процењеној категорији ризика од ПН/ФТ, јер институције примењују поједностављене радње и мере на странке класификоване у низак ризик, појачане радње и мере на све странке класификоване у висок ризик, док се на највећи број странака примењују опште радње и мере. Ово указује да су институције разумеле значај правилне процене ризика од ПН/ФТ, што за резултат има адекватно управљање овим ризиком.

На основу анализе квантитативних и квалитативних података и информација из Упитника, као и података и информација у вези са управљањем и контролом овим ризиком, може се закључити да је изложеност институција ризику ПН/ФТ на средњем нивоу.

2. Општи подаци о институцијама

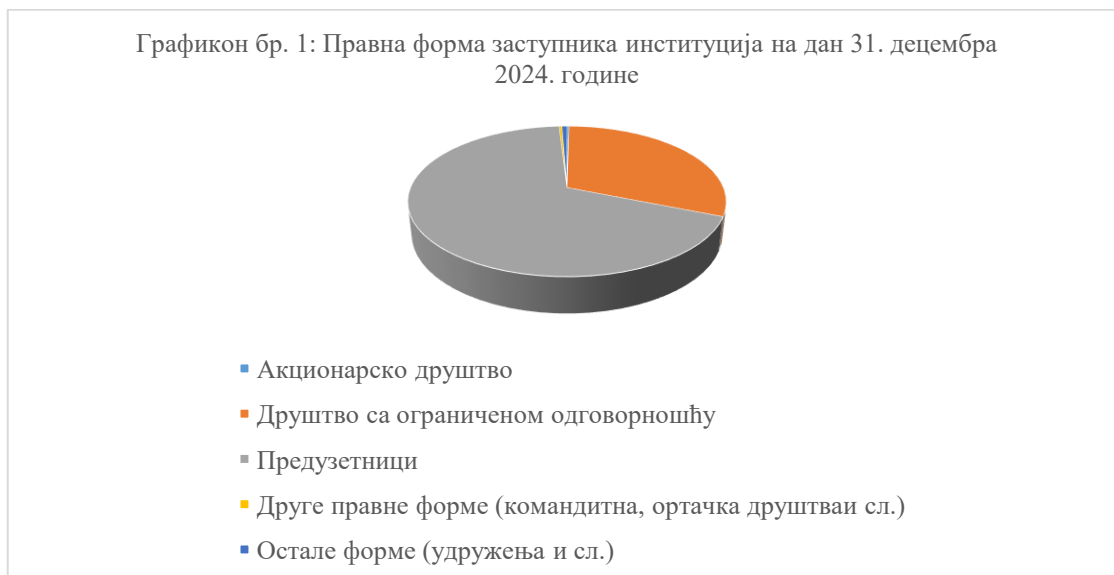
На територији Републике Србије, на дан 31. децембра 2024. године, осам платних институција и седам институција електронског новца имало је дозволу за пружање платних услуга односно издавање електронског новца. Једна платна институција је у 2024. години добила дозволу за издавање електронског новца, односно постала институција електронског новца. Платне услуге преко заступника је пружало 12 институција и ЈП „Пошта Србије”.

Институције су платне услуге пружале преко 1581 сопствене организационе јединице, за девет мање него 2023. године, као и преко 6259 заступника (поједини привредни субјекти су истовремено заступници више институција), односно 738 заступника више него 2023. године.

Укупан број корисника платних услуга са којима институције имају успостављен пословни однос износи 8697, што је за 663 више него претходне године.

3. Правна форма заступника с којима институције имају закључен уговор

Укупан број заступника свих институција, на дан 31. децембра 2024. године, износи 6259. Структуру заступника према правној форми чине 15 акционарских друштава, са учешћем од 0,2%, 1930 друштава са ограниченом одговорношћу са учешћем од 30,8%, 4255 предузетника са учешћем од 68%, 20 друге правне форме са учешћем од 0,3% и остале форме, њих 39, са учешћем од 0,6% (Графикон бр. 1).

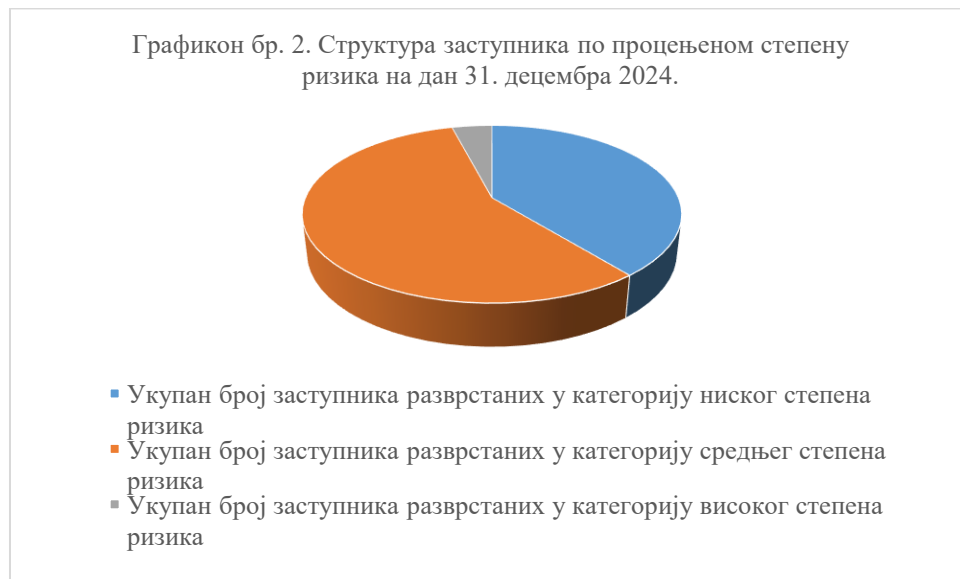


У односно на претходну годину структура заступника према правној форми није значајније промењена.

4. Структура заступника према процењеном степену ризичности

Према анализи ризика, заступници су подељени у три категорије – ниског, средњег и високог ризика од ПН/ФТ. Највећи број заступника сврстан је у категорију средњег ризика, и то њих 3557,

са учешћем око 56,8%. На другом месту налазе се заступници сврстани у категорију ниског ризика, њих 2448, са учешћем око 39,1%, док се на трећем месту налазе заступници оцењени као високоризични, којих има 254 и чине 4,1% укупног броја заступника (Графикон бр. 2).



Учешће заступника сврстаних у категорију високог ризика смањило се у односу на 2023. годину, када је износило 5,7%.

5. Подаци о корисницима платних услуга с којима институције имају успостављен пословни однос

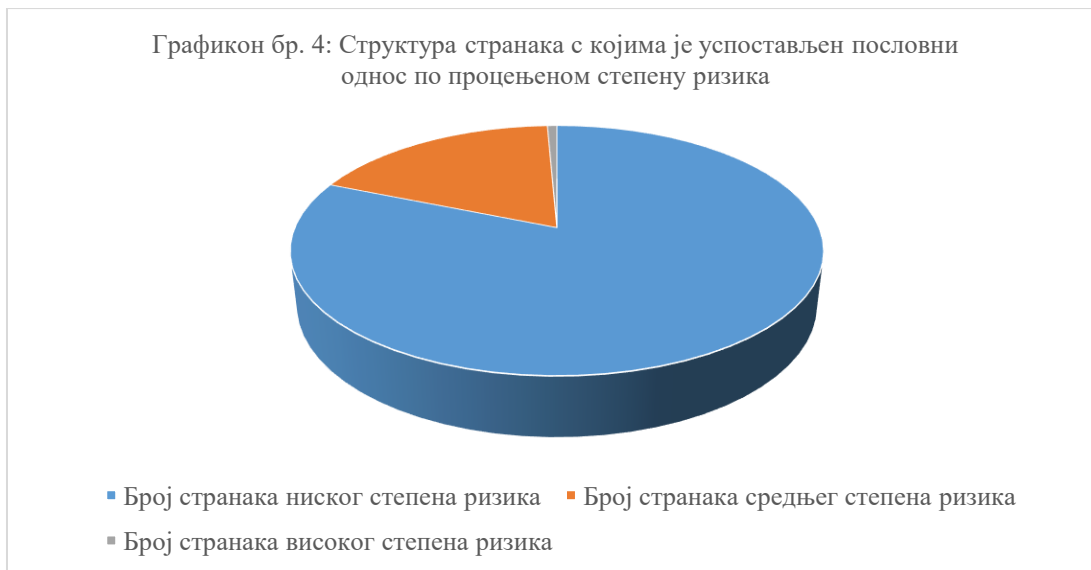
Укупан број корисника платних услуга са којима институције имају успостављен пословни однос на дан 31. децембра 2024. године износи 8697 (за око 8,3% више у односу на претходну годину), од којих су 5115 резиденти физика лица, са учешћем од 58,8%, 2448 су предузетници са учешћем од 28,1%, 1134 су резиденти правна лица, са учешћем од 13%, док нерезидената нема (Графикон бр. 3).



У односу на претходну годину, највише је повећано учешће физичких лица која обављају делатност: са 21,5% у 2023. години на 28,1%, а смањено је учешће физичких лица резидената са 68,2%, колико је износило у 2023. години, на 58,8% у 2024. години.

6. Структура корисника платних услуга с којима је успостављен пословни однос по процењеном степеноу ризика и по примењеним радњама и мерама познавања и праћења странке

Према анализи ризика, корисници платних услуга подељени су у три категорије – ниског, средњег и високог ризика од ПН/ФТ. Највећи број корисника сврстан је у категорију ниског ризика, и то укупно 7051 са учешћем од 81,1% (смањено је учешће у односу на 2023. годину, када је било 82,4%). На другом месту налазе се корисници сврстани у категорију средњег ризика, и то 1575 корисника, са учешћем од 18,1% (учешће се повећало у односу на 2023. годину, када је износило 17,1%), док се на трећем месту налазе корисници оцењени као високоризични, има их 71 и чине 0,8% укупног броја корисника, док их је претходне године било 0,5% (Графикон бр. 4).



7. Подаци о корисницима платних услуга високог ризика за које су извршене једнократне платне трансакције

Међу корисницима високог ризика који су извршили једнократне платне трансакције доминирају физичка лица, и то њих 16195 од укупно 16197, са учешћем од 99,98%. Физичка лица која обављају делатност и правна лица учествују са по 0,01% и нема већих промена у односу на 2023. годину (Графикон бр. 5).



8. Подаци о трансакцијама и производима

У посматраном периоду институције су извршиле укупно 123,6 милиона трансакција, што је за 6,3% више него претходне године. Доминантно учешће у броју извршених трансакције имају готовинске трансакције са учешћем од 96,1%, док безготовинске учествују са 3,9%, а у 2023. години су учествовале са 1,2% (Графикон бр. 6).



У укупном износу готовинских трансакција највеће учешће имају готовинске трансакције чија вредност не прелази износ од 1000 евра, и то 71,7%, бележећи опадајући тренд будући да су у претходној години учествовале са 83,6%. Готовинске трансакције чија је вредност једнака или прелази 1000 евра бележе растући тренд и учествују са 28,3%, док су претходној години учествовале са 16,4%. Готовинске трансакције чија је вредност једнака или прелази 15000 евра учествују са 8,8% у укупном износу готовинских трансакција, што је приближно учешћу у претходној години које је износило 8,4%.

Просечан износ готовинске трансакције износи 7952 динара, док је претходно године износио 6017 динара.

У посматраном периоду институције су извршиле 3,25 милиона међународних новчаних дознака, што је за око 324 хиљада трансакција више него 2023. године, од чега (према броју) примљене чине 82,6%, а послате 17,4% (Графикон бр. 7).



У укупном износу извршених међународних новчаних дознака, доминантне су примљене новчане дознаке, и то са 86% док послате новчане дознаке учествују са 14% (Графикон бр. 8).

Просечан износ послате новчане дознаке износи 29711 динара, а примљене 38581 динара.



9. Подаци о земљама из којих се највише примају и у које се највише шаљу новчане дознаке (посматрано према вредности трансакција)

Десет држава у које се највише шаљу међународне новчане дознаке су: Немачка, затим следе Турска, Црна Гора, Босна и Херцеговина, Аустрија, Француска, Индија, Хрватска, Македонија и Узбекистан.

Десет држава из којих се највише примају међународне новчане дознаке су: Немачка, затим следе САД, Аустрија, Русија, Швајцарска, Француска, Шведска, Канада, Италија, Словенија и Хрватска.

10. Подаци о електронском новцу

На дан 31. децембра 2024. године, било је 788 ималаца е-новца, 7 прихватилаца е-новца, док је дистрибутера е-новца било 83. У 2024. години издат је електронски новац у укупној вредности од 1,76 милиона динара. Просечна вредности трансакције електронским новцем је 192,1 динар.

11. Активности које одражавају свест обвезника о ризику од ПН/ФТ и о прописаним дужностима које обвезник предузима ради смањења ризика

Већина институција редовно ажурира унутрашња акта која се односе на спречавање ПН/ФТ, док све институције примењују листе индикатора за препознавање сумњивих активности у вези с ПН/ФТ објављене на сајту Управе за спречавање прања новца.

12. Обука запослених

У институцијама обуке запослених обављају овлашћена лица или њихови заменици. Под овлашћеним лицем, према ЗСПН/ФТ, подразумева се лице запослено код обвезника на радном месту са овлашћењима која том лицу омогућавају делотворно, брзо и квалитетно извршавање задатака прописаних овим законом, које није правоснажно осуђивано или се против њега не води кривични поступак, које је стручно оспособљено за послове СПН/ФТ и упознато с природом пословања обвезника у областима која су подложна ризику ПН/ФТ, при чему и његов заменик мора испуњавати наведене услове. Институције спроводе обуке путем презентација, семинара и предавања.

На основу одговора из Упитника може се закључити да су сви запослени у институцијама упознати с последицама непримењивања закона и налазима контрола управљања ризиком од ПН/ФТ.

13. Достављање интерних извештаја овлашћеном лицу и извештавање Управе

У извештајном периоду запослени у институцијама и заступници овлашћеним лицима доставили су 16 интерних извештаја са сумњом у ПН, при чему је шест извештаја достављено Управи. Такође, у истом посматраном периоду није од стране заступника достављен ниједан интерни извештај у вези са сумњом у ФТ. Управи су у извештајном периоду пријављене укупно 363 сумњиве активности.

14. Интерна ревизија и унутрашња контрола

У посматраној години, код 13 институција обављена је интерна ревизија обављања послова спречавања ПН/ФТ, док је код осталих урађена у претходне две године. Код седам институција, уочене су неправилности које су отклоњене у року или је исто у току.

Неправилности се углавном односиле на: мање неправилности приликом идентификовања физичких лица, правних лица и функционера, делимичну неусклађеност интерних аката и неадекватно спровођење процене ризичности.

Узимајући у обзир све претходно наведено, да су извршене трансакције у највећем обиму готовинске трансакције мале просечне вредности и да су већим делом извршене у земљи, да су корисници доминантно физичка лица, да су запослени у институцијама и код заступника прошли обуке за послове спречавања ПН/ФТ, да институције периодично спроводе интерну ревизију која обухвата главне елементе управљања и контроле ризика од ПН/ФТ, на основу одговора из упитника може се закључити да је изложеност институција ризику од ПН/ФТ на средњем нивоу.

**АНАЛИЗА ОДГОВОРА НА ДОСТАВЉЕНЕ УПИТНИКЕ
О АКТИВНОСТИМА ПЛАТНИХ ИНСТИТУЦИЈА, ИНСТИТУЦИЈА ЕЛЕКТРОНСКОГ
НОВЦА И ЈАВНОГ ПОШТАНСКОГ ОПЕРАТОРА У ВЕЗИ СА ОГРАНИЧАВАЊЕМ
РАСПОЛАГАЊА ИМОВИНОМ У ЦИЉУ СПРЕЧАВАЊА ТЕРОРИЗМА И ШИРЕЊА
ОРУЖЈА ЗА МАСОВНО УНИШТЕЊЕ ЗА 2024. ГОДИНУ**

Увидом у Упитнике у вези са ограничавањем располагања имовином у циљу спречавања тероризма и ширења оружја за масовно уништење, утврђено је да су се институције изјасниле да су упознате с дужностима прописаним одредбама Закона о ограничавању располагања имовином у циљу спречавања тероризма и ширења оружја за масовно уништење („Службени гласник РС”, бр. 29/2015, 113/2017 и 41/2018), односно с тим циљем прописаним радњама и мерама за ограничавање располагања имовином означеног лица (у смислу тог закона), као и надлежношћу државних органа за примену тих мера, те правима и обавезама физичких и правних лица у примени одредаба тог закона.

Институције су упознате с листама означених лица, и то десет се изјаснило да користе софтвер Управе за спречавање прања новца, три институције користе сопствени софтвер, док три користе оба. Институције углавном прате листе Владе Републике Србије, Савета безбедности Уједињених нација и листе *OFAC*.

Институције у свом пословању редовно проверавају да ли је странка (корисник) која је покушала да успостави пословни однос / изврши трансакцију или било које друго лице с којим има или је имала посао или други сличан однос – означено лице. Три институције су на основу досадашњих провера утврдиле у конкретном случају да је странка (корисник) означено лице.

Институције су се углавном изјасниле да када би утврдиле да је странка (корисник) која је покушала да успостави пословни однос / изврши трансакцију или било које друго лице с којим има послова или других сличних односа – означено лице, о томе обавестили Управу, и то одмах, а најкасније у року од 24 сата.

Такође, запослени у институцијама су упознати с последицама непримењивања закона, процедура и налаза контроле.